

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

AMERIKASVENSKA

Lexikala jämförelser och attritionspåverkan

Författare: Linn Andersson
SIS:133 *Specialarbete*, 15 hp

Svenska som andraspråk
Vårterminen 2012
Handledare: Rakel Johnson
Examinator: Sofia Tingsell

Sammandrag:

Den här uppsatsen behandlar *amerikasvenska*; vad amerikansvenska är och hur den uppträder bland svenskamerikaner idag i jämförelse med förr, med fokus på det lexikala. I diskussionen kring amerikansvenska behandlas även begreppet *attrition* (språkförlust) och hur det eventuellt har påverkat språkbruket.

Uppsatsens syfte är att undersöka amerikansvenskan och huruvida den språkliga varieteten fortfarande förekommer bland svenskamerikaner. Vidare kopplas även forskning om amerikansvenskan samman med attritionsforskning i ett försök att finna ett samband. Detta för att kunna väcka frågan om amerikansvenska i grunden eventuellt kan vara en attritionspåverkad svenska.

Utgångspunkten för undersökningen ligger i inspelat material från år 2011 av tre svenskamerikaner med svenska som modersmål. Dessa informanter tillhör andra generationens invandrare, men lärde sig engelska först senare under sin uppväxt. I undersökningen presenteras även tidigare forskning av bl.a. Hasselmo (1974) om *amerikasvenska*, och Lubińska (2011) om *förstaspråksattrition*.

Informanternas amerikansvenska liknar den amerikansvenska som tidigare beskrivits i ett flertal aspekter, vilka presenteras i uppsatsen. Informanterna visar även på attrition i form av tveckfenomen. Vidare i undersökningen går det även att finna tecken på att amerikansvenskan i sig kan vara en form av attritionspåverkad svenska.

Nyckelord: amerikansvenska, förstaspråksattrition, attrition, språkförlust, tveckfenomen, lexikon, svenskamerikaner

Innehåll:

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	2
3. Begreppsgenomgång	3
3.1 Amerikasvenska	3
3.2 Modersmål, förstaspråk & andraspråk	4
3.3 Förstaspråksattrition och attrition	5
4. Forskning och teoretisk bakgrund	6
4.1 Amerikasvenskans lexikon	6
4.1.1 Överföring	6
4.1.2 Kopiering	7
4.1.3 Engelsk påverkan och svensk dialektvariation	8
4.1.4 Behov av lexikalisk förnyelse	9
4.2 Attritionsforskning	10
4.2.1 Tvekfänelomen	10
5. Metod & Material	12
5.1 Urval av informanter och representativitet	12
5.2 Genomförande	13
5.2.1 Transkriberingen	13
5.2.2 Excerpering	14
5.2.3 Analysverktyg	14
5.3 Metodproblem och kritik	15
6. Resultat	16
6.1 Informant 1: ”Konrad”	16
6.2 Informant 2: ”Martha”	18
6.3 Informant 3: ”Albert”	19
7. Diskussion	22
7.1 Lexikala överföringar hos informanterna	22
7.2 Lexikala kopieringar hos informanterna	23
7.3 Dialektal påverkan hos informanterna	24
7.4 Vidare iakttagelser i informanternas språk	24
7.5 Övriga iakttagelser av amerikansvenskan	26
8. Slutsats	28
8.1 Informanternas lexikon	28
8.2 Dagens amerikansvenska lexikon i jämförelse med tidigare forskning	28

8.3 Tecken på förstaspråksattrition hos informanterna	29
8.4 Amerikasvenska - en attritionspåverkad svenska?	29
8.5 Slutkommentar	30
9. Referenslista	31
Bilaga 1	I
Bilaga 2	II
Bilaga 3	III

1. Inledning

Under det förra sekelskiftet utvandrade en stor del av Sveriges befolkningen till Amerika för att finna ett bättre liv *over there* (se *Nationalencyklopedin* 2012, Hasselmo 1975). Väl framme i Amerika uppstod en del förändringar för immigranterna och exempelvis förändrades det svenska språket. Man började bland annat tillämpa engelska ord och uttryck, och allteftersom, tillsammans med influenser av olika typer av svenska dialekter, uppstod *amerikasvenskan*¹.

Under 1960-talet reste språkforskarna Folke Hedblom och Torsten Ordéus omkring i Amerika för att dokumentera och spela in *amerikasvenskan* (se bl.a. Hasselmo 1975:7). Dessa inspelningar ligger till grund för en del undersökningar och studier av *amerikasvenskan* som exempelvis Hasselmo (1974) och Hedblom (1963-1992) tidigare redovisat.

Sommaren 2011 lät Göteborgs universitet återigen spela in ett antal svenskamerikaner som talar *amerikasvenska*. I den här uppsatsen kommer språket hos tre av dessa informanter att undersökas med fokus på det lexikala. Samtliga är uppväxta i Amerika men lärde sig att tala svenska före engelska. Numera fungerar snarare det engelska språket som ett *förstaspråk*² för dem eftersom de använder svenskan mer sällan.

Jag har valt att analysera dessa informanters *amerikasvenska* eftersom det är intressant att studera vad som sker med ett minoritetsspråk i en majoritetsspråksmiljö. Som blivande lärare i svenska som andraspråk är det viktigt att få inblick i vad som kan hända med ett modersmål då det inte längre ”behövs” i vardagen. Vad gäller forskning av *amerikasvenskan* har det tidigare fokuserats på att finna system och influenser som är kopplade till engelska och äldre svenska dialekter. Jag vill utöver det även undersöka huruvida dagens *amerikasvenska* kan vara påverkad av *förstaspråksattrition*³ och om *amerikasvenskan* kan vara påverkad av attrition i sig.

1 *Amerikasvenska* är svenska med engelskt inflytande (Hasselmo 1974). Begreppet kommer att förklaras närmare i begreppsgenomgången (3.1).

2 *Förstaspråk* förklaras närmare i begreppsgenomgången (3.2).

3 *Förstaspråksattrition* innebär språkförlust av ett förstaspråk. Detta förklaras närmare i begreppsgenomgången (3.3).

2. Syfte och frågeställningar

Syftet är att beskriva dagens amerikansvenskan med fokus på det lexikala. Jag vill ta reda på om dagens amerikansvenska ser annorlunda ut i jämförelse med tidigare observationer och analyser som Hasselmo (1974) och Hedblom (1963, 1974) genomfört. Vidare vill jag diskutera om informanterna kan ha drabbats av förlust av förstaspråket, alltså så kallad *förstaspråksattrition*. Slutligen vill jag även undersöka vad för slags språklig varietet amerikansvenskan är och huruvida attrition kan ha påverkat den.

Mina frågeställningar lyder som följer:

- Hur ser informanternas lexikon ut?
- Ser deras lexikon annorlunda ut i jämförelse med tidigare forskning om amerikansvenskans lexikon?
- Kan informanterna vara påverkade av förstaspråksattrition?
- Vad är amerikansvenska?
- Är amerikansvenskan påverkad av attrition?

3. Begreppsgenomgång

Det här kapitlet inleds med en genomgång av begreppet *amerikasvenska*, främst med utgångspunkt i Hasselmos *Amerikasvenska* (1974). Därefter utreds kortfattat begreppen *modersmål* och *förstaspråk* respektive *andraspråk*. Slutligen följer en genomgång av innebörden av *förstaspråksattrition* och *attrition*.

3.1 Amerikasvenska

Det finns en del forskning kring begreppet *amerikasvenska* där man bland annat visar på olika mönster och normer i språket inom dess *lexikon*, *syntax*, *morfologi* och *fonologi* (se Hasselmo 1974; se även Hedblom 1963, 1974). Enligt *Nationalencyklopedin* (2012) är *amerikasvenskan* ”den svenska som tala(de)s av svenskar och svenskättlingar i USA:s och Kanadas svenskbygder”. Vidare förklaras att amerikansvenskan har inslag av både engelska uttryck och talesätt, samt svenska hembygdsdialekter (ibid.).

Enligt Hasselmo (1974:109-110) medförde amerikansvenskan en särskild talgemenskap mellan Amerikas svenskbygder. Vilken språklig varietet amerikansvenskan tillhör verkar dock svårare att fastställa. Runt förra sekelskiftet beskrevs den i olika sammanhang både som *rotvälska*⁴ och som ett *övergångsspråk* (se Hasselmo 1974:79-88). Det förra begreppet användes bland dem som ställde sig negativt inför språkförändringarna. Det senare begreppet nyttjades av dem som ansåg att amerikansvenskan var en slags övergångsfas i en amerikaniseringsprocess där de nyanlända ville efterlikna amerikanerna (ibid.). Hasselmo (1974:114-115) talar snarare om att amerikansvenskan kan vara en form av *språkväxling* där man mer eller mindre gör medvetna val i språkanvändningen. Vidare gör han skillnad på *funktionell språkväxling* och *urspåring* (ibid.). Den förra sker under mer fasta former och den senare innebär att en talare helt förlorat kontrollen över ordval och språkanvändning

4 *Rotvälska* beskrivs i *Nationalencyklopedin* (2012) som ”ett nedsättande vardagsord för obegripligt språkbruk i allmänhet”.

(ibid.).

Svenskamerikanerna talade till en början svenska i hemmet, inom föreningslivet, i kyrkan och använde även svenska i den amerikansvenska pressen (Hasselmo 1974:110). Engelskan användes endast i skolan, bland högre myndigheter och inom ekonomiska verksamheter (ibid.). Emellertid började yngre svenskamerikaner som växt upp med svenska successivt att tala mer engelska (Hasselmo 1974:111). Som en följd av detta menar Hasselmo (ibid.) att det svenska språket endast talades ”under ett visst tvång” bland de yngre. Här har Hasselmo (ibid.) en vidare uppfattning om att svenskamerikanerna på individnivå kunde välja vilket språk som skulle användas. Vad som saknas i Hasselmos (1974) resonemang är huruvida en eventuell attrition av förstaspråket i detta skede skulle kunna ha uppstått. Däremot påpekar han att ”[a]merikasvenskan håller på att dö ut” (1974:284). Själva förlustprocessens påverkan på språket diskuteras dock inte.

Vad amerikansvenska är för slags språklig varietet verkar generellt sett svårt att fastsätta. De definitioner som finns är oftast relativt ytliga och ger således inga konkreta svar. Vad amerikansvenska är kommer därför att diskuteras vidare i diskussionsavsnittet (se kap.7.5).

3.2 Modersmål, förstaspråk och andraspråk

Modersmålet är det språk som vi lär oss först, vilket enligt Einarsson (2009:91) även är detsamma som ett *förstaspråk*. I flerspråkiga miljöer kan barn tillägna sig två eller flera olika förstaspråk samtidigt (ibid.). Termerna *första-* respektive *andraspråk* visar även på vilket språk man lär sig först (ibid.). *Andraspråket* är enligt *Nationalencyklopedin* (2012) det språk man lär sig, efter att man helt eller delvis tillägnat sig sitt/sina modersmål i en miljö där språket används i en naturlig kommunikation (till skillnad från inläring av *främmande språk*). Andraspråket spelar en liknande roll som förstaspråket, vilket är att kunna kommunicera på ett sätt som är tillfredsställande för våra behov (ibid.).

3.3 Förstaspråksattrition och attrition

Det finns en del forskning kring förstaspråksattrition och enligt en sammanställning av Lubińska (2011:23) innebär det i huvudsak en försämring av kunskaper i individers tidigare helt utvecklade modersmål. Vidare menar Field (2004:25) att detta oftast sker i byte av språkmiljö, exempelvis vid emigration från en förstaspråksmiljö till en andraspråksmiljö. Attrition kan ske i alla åldrar och är enligt Grosjean (1982:238) lika vanligt som språkinlärning, ändock inte lika accepterat. Språkförlust ("language forgetting" enl. Grosjean, 1982), sker i en långsam process och kan uppstå då förstaspråket inte längre används eller inte längre behövs samt ibland medvetet väljs bort (Grosjean 1982: 237-239).

Vidare kan attrition ske hos såväl tvåspråkiga individer som i tvåspråkiga samhällen. Detta är något som Seliger & Vago (1991:3) fastställer. De menar även att attrition kan ske i både inhemska och immigrerade miljöer (ibid.). I extrema fall kan attrition leda till "language death" alltså 'språkdöd', vilket innebär att ett språk till slut helt försvinner (ibid.). Författarna beskriver att symptom på attrition som kan leda till språkdöd är att massiva lån från ett dominant språk sker i ett mer recessivt språk (1991:102-103). De påpekar att det ibland kan vara svårt att särskilja attrition från *kodväxling*⁵, men att den huvudsakliga skillnaden ligger i att lån från det dominanta språket snarare ersätter det recessiva än används genom medvetna val (ibid.).

Enligt Lubińska (2011:26) menar Andersen (1982) att det finns två skillnader inom olika grader av attrition, och nämner *dysfunktionell attrition* och *mild attrition*. Den förra kan framkalla känslor av otillräcklighet, utanförskap och osäkerhet. Dessutom kan den bidra till negativa bedömningar från mer kompetenta talare och till att en försämring av den kommunikativa förmågan sker (ibid.). Mild attrition påvisar språkförlust, men har däremot ingen egentlig negativ påverkan på det kommunikativa eller det sociala (ibid.).

5 *Kodväxling* sker när flerspråkiga talare växlar mellan språk i ett och samma samtal. (Nationalencyklopedin 2012)

4. Forskning och teoretisk bakgrund

Nedan följer en genomgång av främst Hasselmos (1974) *Amerikasvenska* där språkutvecklingen i Svensk-Amerika beskrivs, men även av Hedbloms (1963, 1974) studier kring framförallt dialekter inom amerikansvenskan. Fokus kommer att ligga på det lexikala. I denna genomgång kommer olika typer av lexikala drag inom amerikansvenskan att delas upp i ett par särskilda kategorier, vilka består av: *överföring*, *kopiering*, *engelsk påverkan* och *svensk dialektvariation* samt *behov av lexikalisk förnyelse*.

Därefter följer en genomgång av forskning kring förstaspråksattrition, där bl.a. Stolberg och Münchs (2010) undersökning av attrition hos en tysk-amerikansk kvinna presenteras. Vidare tas begreppet *tvekfänomen* upp med utgång i Andersens (1982) två hypoteser och forskning framtagen av Lubińska (2011).

4.1 Amerikasvenskans lexikon

Det engelska språkets ordförråd kan användas i sin helhet inom amerikansvenskan; vad som dock styr och reglerar språket sker snarare genom särskilda normer och mönster, klarlägger Hasselmo (1974:187). Vidare förklarar Hedblom (1963:118) att det råder en felaktig uppfattning om att man i amerikansvenskan kan använda engelska lemman hur som helst. Vilka lemman som används avgörs alltså närmast av normer och mönster. En del av dessa kommer att redogöras nedan.

4.1.1 Överföring

Att använda ett engelskt ord eller en engelsk fras som ett direktlån eller ”rakt av”, kallas för *överföring* (Hasselmo 1974:187). Det kan vara ord som *stove*, *nice*, *hunt* och *still*, vilket även visar på att överföring kan ske inom flera olika ordklasser. Överföring uppstår även vid vad Hasselmo kallar för *signaler*, vilket är ord som *yeah* och ”jakande respektive nekande grymtljud” (1974:187).

Överförda ord behåller i stora drag sina egenskaper, med undantag

för viss böjning som tenderar att följa en mer svensk morfologi: *han hunt-ar räv* och *en olycka happ(e)n-ade igår* (Hasselmo 1974:188-189, 242). Engelska lemman som tillhör ordklassen adjektiv uppträder även som adjektiv i svenskan, substantiv uppträder som substantiv osv. Även vad gäller element som ”levande” och ”icke-levande” och ”abstrakt” och ”icke-abstrakt” får engelska lexem liknande funktion i amerikansvenskan (ibid.).

Vidare påpekar Hasselmo (1974:188) dock att det kan förekomma mindre förskjutningar i egenskaper bland vissa ord. Exempel på sådana ord är *många* och *mycket* som kan kopplas till egenskaperna ”odelbar” och ”delbar”. Ett lexem med egenskapen delbar i engelskan kan få samma egenskap i svenskan, även om det i svenskan anses vara odelbart. Exempelvis är det svenska lexemet *boskap* odelbart, men får en förskjuten egenskap i amerikansvenskan då man säger *många cattle* (eng. *many cattle*) (ibid.).

4.1.2 Kopiering

Enligt Hasselmo (1974) uppstår kopiering när:

[...] svenska ord under inflytande av en engelsk modell utsätts för en lätt semantisk och/eller syntaktisk förskjutning eller uppträder i nya kombinationer av typen sammansatt ord eller fras [...].

(1974:189)

Kopieringar sker alltså när ord som *långsam* (eng. *lonesome*) används i betydelsen 'ensam', *leva* (en. *live*) i betydelsen 'bo' och *sitta på staketet* (eng. *sit on the fence*) i betydelsen 'har svårt för att besluta sig'. Det kan även uppstå kombinationer av överföringar och kopieringar vilket Hasselmo (1974:189) ger exempel på i frasen *göra sin living* (eng. *make one's living*).

Även vad gäller kopieringar kan betydelseförskjutningar uppstå som är kopplade till ”delbarhet”. Istället för att exempelvis använda kombinationen *mycket folk* används kombinationen *många folk* (eng. *many people*). Hasselmo (1974:189-190) menar att det vid kopiering dessutom sker en hel del förskjutningar gällande semantiska kontexter. Exempelvis kan verbet *hyra* förekomma i en mänsklig

kontext som *han hyrde en karl* (eng. *he hired a man*). Förskjutningar som har med verben *ha* och *göra* kan även uppstå exempelvis i fraser som *ha frukost* (eng. *have breakfast*) i betydelsen 'äta frukost' och *göra pengar* (eng. *make money*) i betydelsen 'tjäna pengar'.

Enligt Hasselmo (1974:191) kan det även inträda förskjutningar i syntaktiska kontexter. Vissa av svenskans intransitiva verb som *växa* och *arbeta* uppträder i amerikansvenska som transitiva (t.ex. *han växer blommor* (eng. *he grows flowers*) i betydelsen 'han odlar blommor'.

4.1.3 Engelsk påverkan och svensk dialektvariation

Enligt Hasselmo (1974:192) finns det tre ord i amerikansvenskan som har betydelsen 'att gå till fots', vilka är *gå*, *fota* och *travla*. *Gå* kvarstår i sin ursprungliga betydelse, men kan även förekomma i sammanhang då lemmat har en förskjuten funktion och betyder "åka" (ex. *gå med railroad-en*). *Fota* har ursprung i ett engelskt uttryck, *foot it*, men finns även upptaget i *Dialekt- och folkminnesarkivet* i Uppsalas material från bland annat Västergötland och Älvdalen (1974:192). Detsamma gäller *travla* som kan återfinnas i material från Södermanland och Uppland. *Travla* kan även härledas till brittisk engelska där ordet *travel* i betydelsen 'att gå till fots' används (1974:192). Eftersom det i amerikansvenskan uppstått en förskjutning av ordet *gå* har således ett behov skapats av en särskild beteckning som uttrycker "att gå till fots". Eftersom *travla* och *fota* troligen fanns tillgängliga i vissa dialekter fick de en starkt ställning genom liknande engelska lemman. Således är användningen av dessa ord i amerikansvenskan förmodligen ett resultatet av ett samspel mellan engelska och svensk dialektvariation (ibid.).

Enligt Hedblom (1974:39-40) kan svenskamerikanskt lexikon härledas till olika svenska dialektala drag från en äldre tid. Ord, grammatiska konstruktioner och former som kan ha försvunnit från ursprungs-dialekter kan alltså finnas bevarade i amerikansvenskan. Vidare menar Hedblom (1974:40) att det kan vara svårt i ett undersökningsarbete av amerikansvenskan att avgöra vilka ord och uttryck som faktiskt tillhör en äldre dialektal svenska, eftersom goda kunskaper i flertalet dialekter krävs för att kunna undersöka

språkvariationer från en gången tid.

4.1.4 Behov av lexikal förnyelse

Ett behov av förnyelser i språket uppstår oftast i nya miljöer. Detta menar Hasselmo (1974:196-197) delvis kan bero på topografiska skillnader i fauna och flora, och delvis på kulturella skillnader samt mer subtila skillnader i fråga om livsåskådning och beteendenormer. Dessutom har ofta ett majoritetsspråk i ett samhälle en stor makt över ett minoritetsspråk (ibid.). Förutom påverkan av majoritetsspråket inom det lexikala sker även påverkningar på det grammatiska och uttalet (ibid.).

Genom iakttagelser och tester av språkbruk har system i engelskans inflytande på amerikansvenskan funnits, vilka beskrivs av Hasselmo (1974:197). Han redogör bl.a. för det delsystem som handlar om godtagbarhet där ett engelska lemma, tillsammans med dess svenska översättningsekvivalens, tilldelas antingen en låg eller hög godtagbarhet (1974:197-199). Exempelvis har de engelska orden *corn*, *deer* och *fender* en högre godtagbarhet i jämförelse med de svenska orden *majs*, *hjort* och *stänkskärm* (1974:197). Vad gäller de svenska orden *begravning*, *präst* och *spegel* har de en större godtagbarhet än engelskans motsvarigheter *funeral*, *minister* och *mirror*. Det bör påpekas att det finns flera olika grader av godtagbarhet. Författaren menar att där engelska termer slagit igenom kan en saknad av genomslagskraft finnas för den svenska motsvarande termen (1974:199). Vidare nämner han även att engelska beteckningar med hög godtagbarhet är mer frekventa bland typiskt amerikanska produkter, som exempelvis *corn* ('majs') och *beans* ('bönor') (1974:202).

Enligt Hasselmo (1974:199) finns även det delsystem som handlar om *omidentifiering*. Han (ibid.) menar att lexem som är engelska kan omidentifieras och uppfattas som svenska och tvärtom. Exempel på engelska ord som har nått en hög omidentifieringsgrad är *husk-a* 'rensa majs', *grav-yard* 'kyrkogård' och *shop* 'affär'. Ett ytterligare delsystem handlar enligt Hasselmo (1974:201) om översättsbarhet och visar på att ju mer svåröversatt ett lexem är desto mer sällan översätts det, som exempelvis engelskans *husk-a* som mycket

specifikt handlar om att 'rensa majs'.

4.2 Attritionsforskning

Lubińska (2011:24) beskriver den fallstudie som Stolberg och Münch (2010) gjort där attrition undersökts hos en tysk kvinna som levtt i USA i 55 år utan kontakt med modersmålet (tyska). Undersökningens hypotes var att kvinnans attrition skulle kunna minimeras om det tyska språket reaktiverades hos henne. Vad man upptäckte i undersökningen var att ordåtkomst och lexikon påverkats mest av attrition. Samtidigt var det dessa två områden som främst återhämtade sig under aktiveringsperioden (Lubińska 2011:24). Vidare förklarar Lubińska (ibid.) att man med detta kunde upptäcka att det är möjligt att reaktivera ett förlorat förstaspråk, alltså att vända attrition, och att språket är beroende av tillgänglighet och bruk.

Bylund (2009) menar, här enligt Lubińska (2011:34), att omfattningen av attrition påverkas av ålder. Av en studie kring spansktalande som började läsa svenska i åldrarna 1-19 år visade det sig att de som lärde sig svenska före 12 års ålder hade en kraftigare attrition än övriga (ibid.). Enligt Bylund (2009:689) blir attrition större hos yngre språkinlärare eftersom hjärnans mognad inte är fullt utvecklad.

”[J]u yngre individen är vid immigration, desto mer drastisk blir attrition”

(Lubińska 2011:34)

4.2.1 Tveckfenomen

Enligt Lubińska (2011:30) kan *tveckfenomen* i eliciterat tal påvisa attrition hos en informant. Detta bland annat eftersom hen ofta själv kan kommentera de svårigheter som uppstår i ordåtkomsten (ibid.). För att kunna upptäcka tveckfenomen som är kopplade till attrition, menar Andersen (1982), här enligt Lubińska (2011:31), att det finns två olika hypoteser. Den första handlar om *reducerad snabbhet/ledighet*, vilket innebär att en attritionspåverkad person ofta

tvekar, gör pauser, upprepar sig och gör ”falska starter” i sitt tal. Den andra hypotesen handlar om *osäkerhet i språket* och visar sig när en attritionspåverkad person visar samt uttrycker en stark osäkerhet inför att använda språket (ibid.).

5. Metod och material

Sommaren 2011 lät forskare vid Göteborgs universitet starta upp projektet *Svenskan i Amerika* (se Andréasson & Larsson m.fl.). I projektet gjordes olika typer av språkliga undersökningar (bl.a. inspelningar) av första, andra och tredje generationens svenskamerikaner. Syftet med projektet var att dokumentera hur amerikansvenskan ser ut idag och att skapa en gedigen databas för språkforskare av det insamlade materialet. I den här uppsatsen har en liten del av det inspelade materialet i projektet transkriberats och därefter analyserats samt jämförts med tidigare forskning av amerikansvenskans lexikon.

Givetvis finns det mer än det lexikala att undersöka inom amerikansvenskan. Jag har dock valt att fokusera vid just detta eftersom det bland annat finns en hel del tidigare forskning som rör just amerikansvenskans lexikon (se bl.a. Hasselmo 1974), vilket är positivt inför jämförelser mellan nu och då. Lubińska (2011) fokuserar å andra sidan relativt lite på just det lexikala i sin avhandling om attrition. Därför valde jag att applicera hennes forskning kring bl.a. grammatiska språkförändringar orsakade av attrition, på lexikala språkförändringar.

5.1 Urval av informanter och representativitet

Enligt Andréasson & Larsson m.fl. deltog 41 svensktalande informanter i projektet *Svenskan i Amerika*. Inför undersökningen i den här rapporten valdes tre av dem ut. Dessa tre tillhör samtliga andra generationens invandrare och har således växt upp i USA. Deras förstaspråk är dock svenska och de lärde sig engelska först senare under skoltiden eller under uppväxten. Numera är däremot engelska deras starkaste språk. De tre informanterna är över 70 år, vilket även är åldern på majoriteten bland övriga (se Andréasson & Larsson m.fl.).

I jakten på att finna amerikansvenska och att kunna upptäcka attrition var det viktigt att välja informanter med svenska som modersmål. Därför valdes övriga informanter i projektet bort,

exempelvis de som lärt sig svenska i vuxen ålder och de som växt upp med två förstaspråk (engelska och svenska). Av de kvarstående (ca hälften) fick jag ta del av fem inspelningar och valde därefter ut tre informanter med liknande bakgrunder, men med något varierade kunskaper i svenska. Detta för att få med en bredd i utvecklingen av språket. Då det endast rör sig om tre informanternas inspelade tal går det dock inte att dra några generella slutsatser kring dagens amerikansvenska.

I första hand har arbetet legat vid de så kallade *fria* inspelningarna (se Andréasson & Larsson m.fl.) där informanterna fått tala enskilt, främst om sin bakgrund och uppväxt, samt bruk av svenska och andra språk. I projektet *Svenskan i Amerika* (se Andréasson & Larsson m.fl.) finns även enkäter med bakgrundsinformation om informanterna tillgängliga, vilka också, till viss del, nyttjats i uppsatsen. I enkäterna fick informanterna fylla i personlig information kring uppväxt, språkanvändning och tidigare skolgång samt arbete m.m. I den här uppsatsen har sådan information som ger en förståelse för informanternas språkliga bakgrund tagits med, som exempelvis när de lärde sig engelska och vilket språk de anser sig vara säkrast på.

De tre informanterna är anonyma och jag har i uppsatsen valt att kalla dem för Konrad, Martha respektive Albert. Dessa namn används även för dem i projektet *Svenskan i Amerika*. Amerikanska städer och delstater som nämns i inspelningarna har jag valt att kalla för *X-state* och *X-town*, och svenska platser för *X-byn* och *X-land*. Detta för att informanterna ska få en fullständig anonymitet. Övriga personnamn som nämns i inspelningarna är också utbytta.

5.2 Genomförande

Nedan följer en kort beskrivning av genomförandets olika delar.

5.2.1 Transkriberingen

I de delar av informanternas tal som transkriberades var det relativt problemfritt att höra vad som sades. Det fanns inte heller några direkta störningar i bakgrunden. Således flöt transkriberingen av

informanternas tal på väl. Varje transkribering är omkring en till fyra A4-sidor (ca tre till sju minuter tal) och medföljer i uppsatsen som bifogat material.

5.2.2 Excerpering

I inspelningarna har det endast fokuserats vid det lexikala. Således har uttal och olika typer av grammatiska avvikelser från svenskan utelämnats.

De delar som valdes ut från inspelningarna för transkribering visar dels på lexikala likheter med Hasselmos (1974) forskning, men även en del andra intressanta fenomen som bland annat kan kopplas till attrition. I resultatet har fokus legat vid att plocka ut särskilt intressanta lemman och fraser som visar på olika typer av (enligt Hasselmo) amerikansvenska drag, som exempelvis *pardon* och *för tio år* (se vidare kap. 6), men även sådant som kan kopplas till tvekfönelen och attrition, som upprepningar och falska starter.

5.2.3 Analysverktyg

Jag har utgått från och nyttjat de begrepp samt den indelning som Hasselmo (1974:187-213) använder i sin beskrivning av amerikansvenskans lexikon. Hasselmo använder bland annat begreppen *överföring*, *kopiering* och utöver det analyseras lexikon även under *engelsk påverkan och svensk dialektvariation* (ibid.). Vidare talar författaren även om behovet av lexikalisk förnyelse där han delar in lexikonet i olika delsystem som bl.a. berör *godtagbarhet* och *översättsbarhet* (ibid.). Även dessa indelningar har nyttjats som analysverktyg i den här rapporten.

I transkriberingsarbetet har jag utgått fritt från den modell som Lagerholm (2010:36-37) presenterar. Modellen visar på hur olika symboler och markeringar kan användas för att på bästa möjliga sätt efterlikna ett samtal. Jag har anpassat modellen efter mitt syfte och har exempelvis valt att inte efterlikna uttal.

5.3 Metodproblem och kritik

Det främsta problemet i att upptäcka attrition bland informanterna var att det var svårt att veta hur de talade från början. Det är alltså svårt att ta reda på vad som fallit bort då utgångsläget är oklart. Informanterna menar dock att svenska är deras modersmål och att de fick lära sig engelska först i skolan eller senare under uppväxten. Således har förmodligen deras svenska varit mer flytande än vad den är idag. Detta är dock bara spekulationer. Eftersom det var svårt att upptäcka vad som gått förlorat i informanternas tal har jag valt att lägga störst fokus vid tvekfänelen i sökandet efter attrition.

En svårighet uppstod även i att avgöra huruvida vissa uttryck och ord kan vara resultat av språkförlust eller äldre dialektala drag. Ett exempel på det är när en informant talar om *nor* (se kap. 6.3), vilket är svårförståeligt. Vid sådana fall har jag försökt att förhålla mig relativt öppen för olika typer av lösningar. Detta diskuteras vidare i kapitel sju.

Jag har valt att endast utreda hur amerikansvenskan ter sig hos de svenskamerikaner som har svenska som modersmål. Eftersom det även finns svenskamerikaner som lärt sig svenska senare i livet kan det vara svårt att dra några egentliga slutsatser kring dagens amerikansvenska. Säkerligen finns det även de svenskamerikaner som talar amerikansvenska mer ofta i vardagen än de utvalda informanterna. Rimligtvis bör amerikansvenskan idag således uppträda på olika sätt.

Jag har endast valt att jämföra dagens amerikansvenska med tidigare forskning från 1960-1970-talen. Således har jag utelämnat eventuell senare forskning vilket bör påpekas. Samtidigt är Hasselmo (1974) och Hedblom (1963-1992) mycket betydelsefulla inom forskning kring amerikansvenskan (se bl.a. Klintborg 2004:23-24).

6. Resultat

Av enkätundersökningen framgår det att samtliga tre informanter anser att svenska är deras modersmål. Numera använder de däremot hellre engelska än svenska och talar sällan (eller aldrig) svenska i sin vardag. Informanterna Konrad och Albert lärde sig engelska i skolan. Den tredje informanten Martha uppger att hon lärde sig engelska av familj och vänner under sin barndom. Det framgår att Martha är den informant som varit i kontakt med det engelska språket tidigast av de tre. Samtliga talade (amerika)svenska i hemmet under sin uppväxt.

Nedan följer ett urval av exempel från transkriberingen på hur de tre informanterna talar. Exempelen står inte i dess ursprungliga ordningsföljd utan är istället någorlunda grupperade efter de olika lexikala typerna. Informanternas tal analyseras här var för sig.

6.1 Informant 1: Konrad

Konrad är född 1933 och lärde sig engelska i skolan som sexåring. Han har levt i USA hela sitt liv, förutom då han befann sig i Korea under kriget. Han läser eller skriver aldrig på svenska och talar numera sällan svenska i sin vardag. När han väl talar svenska gör han det med vänner och bekanta som bor i USA. Nedan följer exempel från hans transkriberade tal.

(1) Å vi hade (.) gård där uppe å vi farma [...] Så de va bestämt att jag skulle ta över farmen

Informanten använder i exempel ett både orden *gård* och *farm*. Det sistnämnda används som substantiv och verb (*farmen* – *farma*). *Farm*⁶ kan ses som en överföring eftersom det är lånat från engelskan och behållit sin betydelse.

(2) när jag kom hem från Korea (.) så var det så svårt å tjäna pengar på

⁶ *Farm* har även tidigare förekommit i vissa delar av Sverige (bl.a. Skåne), främst under 1700-1800 -talen med påverkan från engelska och skotska lantbrukare (se *Svenska Akademiens ordbok*)

en liten farm .å du vet HOST dom äh .governmenten nä vi- dom eh .när vi kom hem från Korea .governmenten sa att dom skulle hjälpa o:ss [...]

(3) en liten .plats ahh: en apartment

Även här finns tecken på överföring. Lemmat *government* (exempel 2) används istället för det svenska 'regering' och *apartment* (exempel 3) istället för 'lägenhet'. I exempel två finns även falska starter och upprepningar: ”dom äh .governmenten nä vi- dom eh .när vi.”. Detta kan tyda på attrition.

(4) Men då .du vet när jag va ung dom tog mig i armén

Frasen ”dom tog mig i armén” (exempel 4) skulle eventuellt kunna ses som en kopiering då en lätt semantisk förskjutning har uppstått i betydelsen 'tog', som i det här fallet står för 'inkallad' eller liknande.

(5) .jag bestämde att eh: jag skulle va en civilingenjör

I exempel fem sker en semantisk förskjutning i ”skulle va”, vilket bör omformuleras till ”skulle bli”. Detta kan således även röra sig om en kopiering.

(6) Ja hade en- .min mors bror

Konrad visar på en form av falsk start ”jag hade en-” (exempel 6), vilket tyder på att en viss attrition hos informanten kan ha skett. Dessutom saknar informanten ordet *morbror* och väljer att istället att säga *min mors bror*. Det senare kan eventuellt kopplas till kopiering då man i engelskan måste klargöra vilken typ av *uncle* det rör sig om. Detta är dock något oklart och kommer att diskuteras vidare i nästkommande avsnitt.

(7) Testamente .där e det ja

(8) jag bodde där i X-town för tio år

I dessa två exemplen (exempel 7, 8) sker två tydliga kopieringar då informanten med uttrycken *där e det ja* (eng. *that's it*) menar ”så var

det ja” och *för tio år* (eng. *for ten years*) menar ”i tio år”.

(9) .jag vet inte va de e på svenska .when you have a will?

I exempel nio uttrycker informanten en osäkerhet i vad *will* (testamente) heter på svenska. Således finns en medvetenhet i att det inte är samma ord som på engelska. Detta skulle kunna kopplas till attrition.

(10).å hanses fru

Här visar Konrad på en äldre dialektal form av pronomenet *hans* då han säger *hanses*⁷ (exempel 10). Detta visar på att äldre dialektala drag kan förekomma i amerikansvenskan.

6.2 Informant 2: Martha

Martha är född 1918 och lärde sig engelska senare som barn av vänner och familj. Hon har mestadels levt i USA, förutom under ett halvår då hon bodde i Thailand. Martha uppger att hon ibland läser och skriver på svenska, men att hon numera aldrig talar svenska i sin vardag. Nedan följer exempel från Marthas transkriberade tal.

(11) .några få ord i thai

Att informanten använder *thai* (exempel 11) för 'thailändska' skulle kunna ses som en överföring.

(12) mhm mhm

(13) aha

Martha använder mycket amerikanska signaler, vilket alltså kan uppfattas som överföring (se exempel 12, 13).

(14) Jag studerat lite tyska men jag .känner inte mycket

⁷ *Hanses* är enligt Wiktionary (2012) en dialektalt form av pronomenet *hans*.

I exempel fjorton sker en tydlig kopiering då informanten använder *känner* (eng. *know*) i betydelsen 'vet'.

(15) jag hade inge fe- eh: .bråk i skolan alls

Här sker en kopieringen när informanten använder *bråk* (eng. *trouble*) för 'svårigheter' (exempel 15). I samma exempel uppstår även en falsk start (*fe- eh: .bråk*) då informanten söker det rätta ordet, vilket är ett tecken på attrition.

(16) en små bit land

Informanten visar på en kopiering då hon använder *små* (eng. *small*) för 'liten' (exempel 16). Vad som även uppstår är ett grammatiskt fel gällande numerus och genus, vilket antagligen orsakats av kopieringen.

(17) Vi bodde i Thailand .ungefär (.) öhm ett halvt år

”Ett halvt år” (exempel 17) skulle kunna vara en kopiering (eng. *half a year*) eller någon form av äldre dialektal påverkan.

6.3 Informant 3: Albert

Albert är född 1921 och lärde sig engelska i skolan då han var 10 år. Informanten har levt i USA hela sitt liv. Nuförtiden talar han amerikansvenska då och då med vänner och familj i både USA och Sverige. Han uppger att det händer att han ibland skriver på svenska. Däremot läser han inget på svenska. Nedan följer exempel från informantens transkriberade tal.

(18) Well(.) när han va i Sverige arbetade na i skogen och nor(.) Men när han komme här så (.) hade han kreatur och farma lite granna å-

I exempel 18 använder Albert ord som *well* och *farma* vilka kan ses som överföringar. I ovanstående uttalande säger han även *nor*, vilket han gör ett flertal gånger i det inspelade materialet. Vad som kan

menas med *nor* utreds mer under nästkommande avsnitt. Möjligtvis kan det vara en dialektal påverkan eller ett tecken på attrition.

(19) Yeah, jag arbeta ut på en farm!

Informanten använder genomgående mycket signaler som *yeah* (se exempel 19) vilket kan ses som överföring. I exempel 19 använder Albert återigen lemmat *farm*, vilket alltså kan ses som en överföring

(20) Pardon?

När informanten inte förstår reagerar han spontant vid ett flertal tillfällen med att säga *pardon* (exempel 20). Även detta kan ses som överföring.

(21) jag tror jag va uppe i femte graden .i skolan .Då sa läraren att (.)
jag skulle börja tala engelsk SKRATT jag hade för mycket svenske in-
i- SKRATT det var hårt för dom å förstå .

I exempel 21 säger informanten *femte graden*, vilket är ett tecken på kopiering då en lätt semantisk förskjutning har skett i betydelsen av 'grad'. På engelska säger man *fifth grade* när man i svenskan snarare talar om *femte klass*. Detsamma gäller användandet av ordet *hårt* (hard) med betydelsen 'svårt' i sammanhanget. Vidare kan ”jag hade för mycket svenska in.. i..” vara falsk start vilket kan kopplas till attrition (exempel 21).

(22) Vi har bara engelsk när jag gick till skolan

(23) å då gick jag till kriget

I de här två meningarna sker samma typ av kopiering. Informanten använder *till* (to) med betydelsen 'i' då han säger att han ”gick till skolan” (exempel 22). Sedan använder han *till* (to) med betydelsen 'ut' när han berättar att han ”gick [...] till kriget” (exempel 23). Att informanten säger *engelsk* istället för 'engelska' skulle också kunna tolkas som en kopiering (*English* blir *engelsk*).

(24) Så det gick inte så bra för en stund

Informanten uttrycker ”för en stund” vilket är en direkt kopiering av det engelska uttrycket ”for a while” (exempel 24). På svenska talar man snarare om ”ett tag”.

(25) så var jag där för tre år

Även i exempel 25 sker en kopiering då informanten uttrycker ”för tre år” (for three years) med betydelsen ”i tre år”.

(26) han va född uppe i - eh (.) Hon va född i X-byn

(27) å då såg vi platsen (.) då såg vi platsen

I både exempel 26 och 27 sker upprepningar i talet och falska starter. Detta är tydliga tveckfenomen som tyder på attrition.

(28) in a nor- .och mor kommer från eh(.) .X-byn

I exempel 28 förekommer ett ytterligare exempel på användningen av ”nor”. Här uppstår även en form av falsk start (in a nor- .och mor).

(29) hanses liv där å (.)

Likt Konrad använder även Albert en äldre dialektal form av *hans* (exempel 29).

7. Diskussion

Det framgår av resultatet att det förekommer en del olika överföringar och kopieringar i informanternas språk. Informanternas amerikansvenska liknar således den amerikansvenska som bland annat beskrivits av Hasselmo (1974). Dock finns det vissa delar och frågetecken som behöver redas ut mer utförligt.

Vissa tecken på förstaspråksattrition i form av tvekfönelomen finns i informanternas språk. Vidare uppstår även sådant som inte direkt kan kopplas till tvekfönelomen men som samtidigt kan uppfattas som en typ av språkförlust. Huruvida amerikansvenskan i sig är påverkad av attrition är en intressant aspekt som bör diskuteras. Detta bland annat eftersom det inte finns någon klar definition av vad för slags språklig varietet amerikansvenskan är.

7.1 Lexikala överföringar hos informanterna

Hos de tre informanterna förekommer det som Hasselmo kallar för överföringar (se ovan s.6), dock på något skilda sätt. Konrad använder främst direktlån som *government* och *apartment* (se exempel 1, 2, 3) medan Martha ofta använder signaler som *mhm* (se exempel 12, 13). Signalerna skulle även kunna vara tecken på tvekfönelomen i vissa fall då hon söker efter ord (se exempel 15). Albert använder både direktlån som *pardon* och signaler som *yeah* (se exempel 18, 19, 20). Följaktligen anser jag att överföringar förekommer i dagens amerikansvenska, samtidigt som de ter sig på olika sätt. Säkerligen beror varieteter på talarnas bakgrund, erfarenheter och på sammanhanget.

Konrad (se exempel 1) använder både lemmat *farm* och *gård*, vilket kan ha sin förklaring i att godtagbarheten för *farm* inte är tillräckligt stor för honom. Här skiljer sig Konrad från Albert som använder *farm* mer konsekvent (se exempel 18, 19). För Albert kan ordet ha genomgått en oidentifiering och alltså uppfattas som ett svenskt ord. Vad gäller användandet av ordet *farm* kan det vara svårt att avgöra huruvida det rör sig om en överföring eftersom det långt

tidigare även förekommit (och förekommer) i svenska språket. Konrad verkar samtidigt vara medveten om att det finns ett mer svenskt ord för *farm*. Detta tyder på att godtagbarheten för olika lemman kan variera beroende på talarens uppfattning om dem.

Vidare gällande lemmat *farm* visar informanterna Konrad och Albert att det även kan förekomma lexikala överföringar som följer en mer svensk morfologi då de säger *farm-a* (se exempel 1, 18). Detta är dock det enda exemplet på en sådan typ av överföring. Kanske beror det på att informanterna förlorat en del morfologi inom svenskan och således har svårare för att bilda mer ”försvenskade” lemman av engelska.

7.2 Lexikala kopieringar hos informanterna

De tre informanterna använder en hel del kopieringar. Vissa av kopieringarna är självklara, som när Martha använder *känner* i betydelsen 'vet' (se exempel 14) och när Albert använder *graden* i betydelsen 'klass' och *hårt* i betydelsen 'svårt' (se exempel 21). Andra kopieringar är mer oklara. Exempelvis säger Konrad att *de tog mig i armén* (se exempel 4), vilket kan vara svårt att härleda direkt till engelska språket. På svenska talar man snarare om att bli *inkallad* i krig och i engelskan att man blir *drafted*⁸. I vilket fall har någon form av semantisk förskjutning uppstått i betydelsen 'att ta' för Konrad. Kanske kan detta uttalande snarare härledas till det svenska lemmat *uttagen* (tog - blev uttagen). Således kan det eventuellt röra sig om en äldre svensk dialektal påverkan. Möjligtvis kan även någon form av språklig förlust ha skett här.

Vidare gör även Konrad mer självklara kopieringar som *för tio år* i betydelsen 'i tio år' (se exempel 8). Den här typen av kopiering gör även Albert när han säger ”för tre år” i betydelsen 'i tre år' (se exempel 25). Här uppstår alltså även mer grammatiska fel gällande prepositioner på grund av kopieringen. Ett ytterligare grammatiskt fel orsakat av kopiering uppstår när Martha säger *en små* i betydelsen 'en liten'. Att dessa typer av kopieringar sker är förstaeligt eftersom de svenska orden liknar de engelska rent utseendemässigt

8 *Drafted* används ”[...]for the armed forces: to be drafted into the army” (se Hornby 1974:266)

(for-för, small-små) och har dessutom en snarlik betydelse.

7.3 Dialektal påverkan i informanternas tal

Konrad och Albert visar att det finns äldre dialektala drag i amerikansvenskan då de säger *hanses* (se exempel 10, 29). Detta kan vara ett resultat av att svenskan i Amerika av naturliga skäl inte fått möjlighet att utvecklas i takt med svenskans utveckling i Sverige.

Hasselmo (se ovan s.8) talar om att det i amerikansvenskan förekommer dialektala drag som fått en förstärkt ställning genom liknande engelska ord och uttryck. Informanterna ger dock inga tydliga exempel på detta i det här sammanhanget. Däremot talar Hasselmos resonemang för att även äldre svenska dialektala drag alltså påverkats av det engelska språket.

7.4 Vidare iakttagelser i informanternas språk

Vad gäller de tre informanternas amerikansvenska uppstår en hel del tvekfänelser som enligt Lubińska kan kopplas till attrition (se ovan s.10). Konrad uttrycker en osäkerhet angående vad *testamente* heter på engelska (se exempel 9), vilket han först formulerar på svenska och sedan väljer att fråga om på engelska. Detta är ett tecken på att attrition kan ha uppstått eftersom osäkerheten är såpass stor att han måste ta till sitt starkaste språk. Samtliga informanter gör dessutom falska starter (se exempel 6, 15, 26) vilket skapar en reducerad ledighet i språket och är ett tecken på förstaspråksattrition. När Albert säger ”å då såg vi platsen (.) då såg vi platsen” (se exempel 27) uppstår en tydlig upprepning som kan ha uppstått på grund av attrition. Även detta skapar ett ”icke-flyt” i talet.

Informanternas eventuella attritionspåverkan skulle i de flesta fall kunna uppfattas som relativt mild (se ovan s.5). Det krävs dock att den person som agerar mottagare för informanternas tal bör ha en viss kunskap i engelska. Informanterna kan dock föra samtal på sin amerikansvenska, även om svårigheter kan uppstå.

Konrad talar om *min mors bror*, vilket han säger med viss tvekan

(se exempel 6). Att Konrad uttrycker sig på det här viset kan bero på att man i det engelska språket måste klargöra vilken *uncle* det rör sig om (sin mors eller sin fars bror). Således skulle detta exempel kunna vara en typ av kopiering. Samtidigt saknas själva ordet *morbros*, vilket tyder på en kombination av kopiering och språklig förlust. Här uppstår vidare frågor kring huruvida amerikansvenskan i sig alltid är mer eller mindre påverkad av attrition. Visst kan man uttrycka sig så som Konrad gör, samtidigt tillhör det ovanligheten. I det svenska språket behöver man inte tydliggöra vilken *uncle* det rör sig om, ändå väljer Konrad att säga *min mors bror*.

Albert talar vid ett flertal tillfällen om *in a nor* och *nor* (se exempel 18, 28). Vad som kan menas med *nor* är svårt att avgöra. Det finns ingen direkt betydelse av ordet på varken svenska eller engelska. Eventuellt kan det röra sig om någon äldre dialektal påverkan som är svår att urskilja. Även här kan en attritionspåverkan ha uppstått. *Nor* skulle kunna vara ett sökande efter ett annat ord eller liknande, exempelvis *nord*. Detta är dock svårt att avgöra då ordet uppträder under olika tillfällen och i olika sammanhang.

Martha tvekar mycket vilket kan tolkas som förlust av språkliga kunskaper. Martha är också den informant som verkar ha lärt sig engelska lite tidigare än övriga under sin uppväxt. Lubińska talar om att ju yngre man är då andraspråket lärs in desto större kan attrition bli (se ovan s.10). Samtliga informanter har lärt sig engelska före tolv års ålder, vilket alltså är en brytpunkt för hur kraftig attrition kan bli. Lär man sig andraspråket före tolv år ålder är alltså sannolikheten stor att vissa delar av modersmålet går förlorat om det inte upprätthålls. Lubińska beskriver att det är viktigt att hålla ett språk tillgängligt för att undvika attrition (se ovan s.10). Informanterna berättar att de sällan eller aldrig talar amerikansvenska i sin vardag. Detta bör således påverka språket.

En frekvent användning av engelska signaler skulle i sig kunna ses som resultat av attrition eftersom de kan uppfattas ligga mer nära till hands än dess svenska motsvarigheter. Det blir dessutom tydligt att informanternas starkaste språk är engelska och att bitar av svenskan gått förlorad då de ofta uttrycker sin osäkerhet på engelska (se exempel 9, 20).

7.5 Övriga iakttagelser gällande amerikansvenskan

När nya lexem uppträder i amerikansvenskan menar Hasselmo att det bland annat finns ett behov av lexikalisk förnyelse (se ovan s.9). I förnyelsen inom amerikansvenskan används nya engelska lexem och uttryck i olika utsträckning och inom särskilda normer och mönster. Lexikal förnyelse och liknande ger informanterna i undersökningen ett flertal exempel på då de använder ord som *farm* (exempel 19) och *apartment* (exempel 3) samt uttryck som *för tio år* (exempel 8). Enligt Hasselmos mått talar informanterna således amerikansvenska.

Seliger & Vago menar att attrition på en mer samhällelig nivå sker när massiva lån från ett dominant språk används i ett mer recessivt språk (se ovan s.5). Detta väcker frågor om huruvida amerikansvenskan i sig är ett resultat av attrition. Eftersom amerikansvenskan utvecklats mycket genom engelskan har svenska ord och uttryck bytts ut mot engelska. Detta skulle kunna betyda att amerikansvenskan mer eller mindre är resultatet av en förlustprocess. Det har tidigare nämnts att det är svårt att fastställa vad för slags språklig varietet amerikansvenskan är (se ovan s.3). Jag vill därför belysa ett sambandet mellan attrition och amerikansvenska, och utifrån det definiera amerikansvenskan som en attritionspåverkad svenska.

Den språkväxling som Hasselmo kallar för *urspåring* (se ovan s.3), alltså när ordval och språkanvändning sker okontrollerat, bör vidare diskuteras i frågan om amerikansvenskan i sig kan vara attritionspåverkad. Själva namnet *urspåring* kan uppfattas som om något helt har ”spårat ur” och är kanske ett bevis på att engelskan för svenskamerikanerna blev nödvändig för att kunna uttrycka sig. Informanterna använder engelska i de sammanhang då svenskan inte räcker till. Detta kan betyda att engelskan är nödvändig för dem för att kunna kommunicera.

Hasselmo menade redan 1974 att amerikansvenskan är på väg att försvinna (se ovan s.4). Således finns en medvetenhet om att det dominanta språket engelska fått en större plats hos svenskamerikanerna och att deras svenska sakta börjat reduceras. Seliger & Vago ser en samhällelig språkdöd som ett resultat av attrition (se ovan s.5). Då allt färre talare använder ett språk, eller en

språklig varietet, bör en slags förlustprocess uppstå, delvis av den enkla anledningen att det till slut finns för få personer att tala med. Ju fler svensktalande amerikaner som slutar att tala (amerika)svenska, desto mer bör språket påverkas av attrition, eftersom det används mindre och mindre.

8. Slutsats

Dagens amerikansvenska, såsom informanterna använder den, liknar den amerikansvenska som Hasselmo (1974) tidigare beskrivit. Dessa talare av amerikansvenska visar dock tecken på förstaspråksattrition, vilket kan ha orsakat förändringar i språkbruket. Samtidigt tyder mycket på att amerikansvenskan i sig kan vara en form av attritionspåverkad svenska. Nedan presenteras slutsatsen av diskussionen i föregående kapitel. Detta följs avslutningsvis av en slutkommentar med bland annat förslag till fortsatt forskning.

8.1 Informanternas lexikon

Efter att informanternas lexikon undersökts går det att konstatera att det förekommer inslag av engelska ord och uttryck i olika grad. Konrad visar på en hel del överföringar där olika engelska lemman används (se kap. 6.1) och Albert visar på både engelska lemman och signaler (se kap. 6.3). I Marthas amerikansvenska förekommer få överföringar av engelska lemman, men å andra sidan en hel del överföringar av engelska signaler (se kap. 6.2). I informanternas språk går det dessutom att finna äldre svenska dialektala drag som *hanses* (se exempel 10, 29). Vidare uppstår en hel del kopieringar hos samtliga informanter (se kap. 6). Exempelvis talar Martha om *känner* (eng. know) i betydelsen 'vet' (se exempel 14) och Albert om "för tre år" (eng. for three years) i betydelsen 'i tre år' (se exempel 25). Det uppstår även sådant som kan vara svårt att placera. Albert talar exempelvis om *nor* (se exempel 18, 19) vilket är svårförståeligt. Detta kan vara tecken på att informanternas lexem är påverkade av eventuella språkliga förluster.

8.2 Dagens amerikansvenska lexikon i jämförelse med tidigare forskning

Det går att finna likheter mellan de tre informanternas lexikon och

den beskrivning av amerikansvenskans lexikon som gjordes omkring 1970-talet. I informanternas språk uppstår kopieringar, överföringar och olika typer av påverkan från det engelska språket samt från svenska dialekter. Nu som då kan det vara svårt att avgöra om språkfenomen beror på äldre dialektala drag eller om det rör sig om andra förändringar i språket. Vad som skiljer informanternas resultat från tidigare undersökningar är diskussionen kring tvekfänelomen som kan tyda på attrition.

8.3 Tecken på förstaspråksattrition hos informanterna

Samtliga informanter visar tydliga tecken på tvekfänelomen, men även annat som kan kopplas till språkförlust. Albert gör exempelvis upprepningar (se exempel 27) och Martha (se kap. 6.3) tvekar en hel del i sitt tal, vilket skapar ett "icke-flyt" i språket. Konrad använder engelska då svenskan inte räcker till (se exempel 9), vilket tyder på osäkerhet i användandet av svenska språket. Detta betecknar jag som språkförlust då svenska tidigare varit informantens förstaspråk.

Att det förekommer få engelska överföringar som följer en mer svensk morfologi är möjligtvis tecken på att informanterna förlorat förmågan att skapa nya "försvenskade" engelska lemman. Detta kan således vara ett resultat av attrition.

Den eventuella förstaspråksattrition som informanterna drabbats av är relativt mild, eftersom de fortfarande kan samtala på amerikansvenska och göra sig förstådda. Ibland uppstår dock, som tidigare nämnts, situationer då det är svårt att förstå informanterna (exempelvis *nor*).

8.4 Amerikasvenska – en attritionspåverkad svenska?

När massiva lån från ett dominant språk nyttjas i ett mer recessivt språk, kan det betyda att attrition på en samhällelig nivå har skett (se ovan s.5). Således skulle amerikansvenskan helt enkelt kunna vara attritionspåverkad svenska, eftersom engelskan dominerat, influerat och dessutom ersatt delar av svenskamerikanernas svenska. Vidare

finns tecken på att svenskamerikaner utvecklat ett behov av att kunna använda engelskan när inte svenskan räcker till (se exempel 7). Detta förekommer hos informanterna, men kan även kopplas till det som Hasselmo (1974) kallar för *urspåring* (se ovan s.3) eftersom begreppet står för en okontrollerade användningen av språkväxling mellan svenska och engelska.

Det har tidigare uppmärksammats att amerikansvenskan är på väg att försvinna (se ovan s. 4). Ett språk som är på väg att försvinna bör påverkas av själva ”försvinnandet”, vilket bland annat kan sättas i förbindelse till Seliger & Vagos (se ovan s. 5) resonemang kring attrition och hur det kan resultera i språkdöd. Då ett språks talare blir färre, eller om användandet av ett språk av någon anledning minskas, bör ett icke-användande av språket även påverka det. Detta talar således för att amerikansvenskan kan vara en typ av attritionspåverkad svenska.

8.5 Slutkommentar

Runt förra sekelskiftet uppfattades amerikansvenskan bland annat som *rotväliska* (se ovan s.3). Idag kan den språkliga varieteten snarare ses som ett resultat av en attritionspåverkad svenska. Vidare visar dagens talare av amerikansvenska tecken på tveckfenomen som kan kopplas till attrition. Detta tyder på att amerikansvenskan kan vara påverkad av attrition på olika nivåer.

För vidare forskning skulle det vara intressant att jämföra den svenska som talas av amerikaner som lärt sig svenska i vuxen ålder med den svenska som talas av amerikaner med svenska som modersmål. Detta för att upptäcka skillnader och för att undersöka huruvida deras amerikansvenska följer samma mönster och vad det i så fall kan bero på. Det skulle också vara intressant att göra ett djupare arbete av en immigrants språkutveckling, och eventuell attrition, under en längre period.

9. Litteraturförteckning

- Andréasson, M & Larsson, I & Lyngfelt, B & Nilsson, J & Tingsell, S. ”På jakt efter amerikansvenskan” Göteborgs universitet. I: *Svenskans beskrivning 32 (Under Utgivning)*
- Bylund, E. (2009), ”Maturational constraints and L1 attrition” *Language Learning*, 59: 3
- Field, J. (2004), *Psycholinguistics. The Key Concepts*. London/New York: Routledge.
- Grosjean, F. (1982) *Life with Two Languages. An Introduction to Bilingualism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hasselmo, N. (1974) *Amerikasvenska – en bok om språkutveckling i Svensk-Amerika*. Berlingska Boktryckeriet, Lund
- Hedblom, F. (1974) ”Svenska dialekter i Amerika. Några erfarenheter och problem” I: *Kungl. Humanistiska Vetenskaps-Samfundet i Uppsala. Årsbok 1973-1974*. Uppsala.
- Hedblom, F. (1963) ”Om svenska folkmål i Amerika - Från Landsmåls- och Folkminnesarkivets bandinspelningsexpedition 1962” I: *Svenska landsmål och svenskt folkliv 1962*.
- Hornby, AS (1974) *Oxford Advanced Learners Dictionary of Current*. English Oxford University Press
- Klintborg, S. (2004) *Voffor språkar di på detta viset amerikansvenskarna?* Kristianstads Boktryckeri AB
- Lubińska, D. (2011) *Förstaspråksattrition hos vuxna - Exemplet polsktalande i Sverige*. Doctoral Dissertation. Elanders AB, Stockholm

Malmgren, S.G. (1994) *Svensk lexikologi – Ord, ordbildning, ordböcker och orddatabaser*. Studentlitteratur, Lund.

Nationalencyklopedin (NE) – se *amerikasvenska*
<http://www.ne.se/amerikasvenska> (hämtat den 5/4 2012)

Nationalencyklopedin (NE) – se *andraspråk*
<http://www.ne.se/andraspr%C3%A5k> (hämtat den 6/4 – 2012)

Nationalencyklopedin (NE) – se *kodväxling*
<http://www.ne.se/kodv%C3%A4xling> (hämtat den 2/5-2012)

Nationalencyklopedin (NE) – se *lexem*
<http://www.ne.se/lexem> (hämtat den 2/5-2012)

Nationalencyklopedin (NE) – se *modersmål*
<http://www.ne.se/modersm%C3%A5l/257650> (hämtat den 9/4-2012)

Nationalencyklopedin (NE) – se *rotvälska*
<http://www.ne.se/rotv%C3%A4lska> (hämtat den 6/5-2012)

Nationalencyklopedin (NE) – se *svenskamerikaner*
<http://www.ne.se/lang/svenskamerikaner> (hämtat den 6/4-2012)

Wiktionary – se *hanses* <http://sv.wiktionary.org/wiki/hanses> (hämtat den 14/5-2012)

Bilagor

1. Konrad (K) - 4.22 min

- (--)
- 1 - Var kommer du ifrån?
- K - Här elle- .Norra X-state
- 1 - ja
- K - Ja
- 1 - Och hur ah .du har alltid bott här?
- K - japp det har jag (.) ja ja HOST .Jag var född uppe i norra X-state å .så jag va yngst i våran familj
- 1 - ja
- K - Å vi hade (.) gård där uppe å vi farma
- 1 - ah
- K - så de va bestämt att jag skulle ta över farmen
- 1 - [okej]
- K - för du vet min far va femtio år gammal när jag var född .så å åh vi .vi bruka skoja å att dom hade mig så jag kan kunna ha nån å hjälpa dom på farmen
- 1 - ja SKRATT
- K - Men då .du vet när jag va ung dom tog mig i armén HOST .å de va när vi hade .när vi va i Korea
- 1 - Okej .När var det?
- K - nittonhundra femtiotalet
- 1 - [m:]
- K - femtiotre (.) åhh: .när jag kom hem från Korea (.) så var det så svårt å tjäna pengar på en liten farm .å du vet HOST dom äh .governmenten nä vi- dom eh .när vi kom hem från Korea .governmenten sa att dom skulle hjälpa o:ss vi kunde få pengar om vi gick te skola
- 1 - mm
- K - Å: jag ville .ja bestämde att eh: jag skulle va en civilingenjör .så .Ja hade en .min mors bror Kalle .han han bodde här i X-town .å hanses fru dog när jag va i Korea .så han va ensam då de aldrig hade nå barn .Så jag skrev till han å fråga om ja kunde bo med han när jag gick i skolan .å det här va bra .han va .behövde nå- nån å prata med hemma där så .Så jag eh börja här i skola å jag bodde med han när jag gick i skola .Också Anne och ja: ehr .när vi gifte oss hade ja en liten .plats ahh: an apartment på den tiden .Å vi gifte oss i eh: januari nittonhundrasextio .åh Kalle dog .eh .i februari .så då stod det huset tomt (.) Å min mor (.) han hade .jag vet inte va de e på svenska .when you have

- will?
- 1 - Jaha
- K - [you know to write]
- 1 - Testamente
- K - Va sa du?
- 1 - Testamente
- K - Testamente .där e de ja (.) .Å i testament hade han sagt- skrivit .att min mor skulle få äga platsen här nere .Å allt pengar och allt .resten som han hade .skulle eh: gå till Sverige .han hade syskon i Sverige som skulle få resten sa han bad han .å han hade .han hade bra mycket pengar
- 1 - Ja
- K - Men eh .vi vet inte hur mycket dom fick i Sverige .jag tror inte dom fick så mycket .govermente här å där tog för mycket pengar tror jag .Men eh så Anne och jag bodde där i X-town för tio år å då byggde vi .köpte vi land här i X-town å byggde ett hus här å vi har bott där sen nittonhundrasjuttio så (.) vi har vart här hela tiden.

2. Martha (M) - 2.47 min

BULLER

- 1 - Vilka språk talar du? .Du pratar svenska som va ditt förstaspråk .sa du
- M - mhm mhm
- 1 - (.) och engelska
- M - aha
- 1 - pratar du något annat?
- M - Nä
- 1 - Nä .det räcker ju!
- M - Jag studerat lite tyska men jag .känner inte mycket (.) mm ja nå .några få ord i thai (.) vi har .Vi bodde i Thailand .ungefär (.) öhm ett halvt år
- 1 - jaja
- M - Vi var där med studenter vi tog .tjugofyra studenter till Thailand
- 2 - Oj va skoj!
- 1 - [Nämen]
- 2 - När va det?
- M - Det var nittonhundra: ah ah (.) .nu kommer jag inte ihåg .sextinie? Sjuttiti?
- 2 - [ah]
- 1 - [ah]
- M - mhm
- 2 - spännande

- 1 - (.) Du sa att du lärde dig svenska hemma med dina föräldrar va?
M - aha
1 - lärde du dig engelska också .de gjorde du med vänner?
Sa du det?
M - Va säger du?
1 - Engelska
M - Engelska?
1 - mm, lärde du dig det hem- .Pratade ni eh engelska hemma också?
M - Mamma och pappa hade lärt sig engelskan (.) när jag .när jag var född
1 - ja
M - dom ak .att arbeta (.) måste dom lära sig engelska
1 - [ja]
2 - [ah]
M - åh .så jag hörde engelska å svenska .båda två .när jag växte upp (.) så ja .jag kunde förstå
2- [ja .va bra]
1- [a]
M - bägge två .jag hade inge fe- eh bråk i skolan alls
1 - nänä du kunde redan
2 - ah
M - första gången mamma tog mig till tandläkaren
1 - [jaha]
M - .tala hon om .att han s eh sa .fråga att jag ska öppna mun och jag förstod inte engelskan (.) så hon fick säga ga:pa SKRATT
1 - Jaha:
M - men annars SKRATT .tror jag inte jag hade mycket besvär med
1 - [nä]
M - med engelskan SKRATT

3. Albert (A) - 6.38 min

- A - när kommer du till X-state?
1 - jag kom till X-state i söndags
A - aoh
1 - tre dar sen (.) å sen har vi kört bil från (.) X-town
A - [Oh yeah through]
1 - (.) vackert de e här
A - Yeah
1 - Var bor du: nånstans?
A - Pardon?
1 - Var bor du?
A - Niels (x)

- 1 - Ja:ha (.) Vad heter den .den byn eller den staden?
A - Ja: i:eh (.2) Nemse staden e X-byn
1 - X-byn?
A - Jaä
1 - e det ett svenskt ?
A - Yeah, yeah
1 - [namn]
A - yea SKRATT
1 - [det e det]
A - Många svensker där
1 - Ja ja.
A - yeah
1 - Hur länge har du bott där?
A - oh jag ha vis där ehm hela mitt liv
1 - Är du född där?
A - föräldrar kommer från Sverige
1 - Var .varifrån i Sverige kom dom?
A - Far kommer från X-land
1 - X-land (.) och din mor?
A - in a nor .och mor kommer från eh(.) .X-byn
1 - var ligger det? (.) Var i Sverige ligger det?
A - ja: vet int-
1 - Norr?
Annan person - Mhm åh.. Äppe X-land...
A - Jah (.) eh in a nor
1 - [X-land, a det e långt norr ut]
Annan person - Close to X-land.
1 - [close to X-land]
Annan person - We were there two years ago
A - [Ja .Yeah]
1 - Vad du dä- .Va ni där då? E det sant?
Annan person - [Mhm, yeah]
A - [Yeah]
1 - Du förstår ju va vi säger! SKRATT
SKRATTAR
A - å då såg vi platsen(.) då såg vi platsen där föräldrar
var född
1 - Hur var det då?
A - Ja (.) han va född uppe i - eh (.) Hon va född i X-byn
(.) men då gick att i kyrka i X-byn2
1 - X-byn2 (.) mm (.) Hur va det- hur va det å vara där?
Hur va det å se din- dina föräldrars hem?
(.3)
A - Jag förstår inte ackurat.
1 - Hur- Hur kändes det för dig att komma till dina
föräldrars hembygd?
A - Oh ja
1 - när du va på besök Sverige?
A - (.2) Well eh.. föräldrar kommer hit till Amerika (.)

- han komme hit i nittonhundraåttifyra
- 1 - Jaha: ?
- A - o ville(.) för samma plats som han (.) föräldrar-
föräldrar hanses liv där å(.) han kom hit
(.5)
- 1 - ja ja ja ja Va han jordbrukare? (.5) Va gjorde dina
föräldrar? Va dom b:önder?
- A - Well(.) när han va i Sverige arbetade na i skogen och
nor(.) Men när han komme här så (.) hade han kreatur
och farma lite granna å
- 1 - de e lite(.) men inte skog här då
- A - Ah:
- 1 - Va(.) När du va liten ?
- A - Ja
- 1 - ..pratade dina föräldrar svenska med dig då?
- A - Ja vi(.) Vi prata svenska hela tiden när vi va liten.
Men då började vi skolan då lärde vi engelsk.
- 1 - Fick ni prata svenska .i skolan .för er lärare?
- A - Ja
- 1 - Eller sa er lärare till er att ni må:ste prata
engelska?
- A - Jåh .mhmh (.)
- 1 - Hur var de? Pratade du svenska i skolan .eller bara
engelska i skolan?
- A - Vi har bara engelsk när jag gick till skolan. Ja har
två bröder som va älder(.) när em'gick till kyrka o
blev konfirmerad va alltid svensk.
- 1 - Här?
- A - ja
- 1 - Var det de (.) Va det en svensk präst?
- A - pardon?
- 1 - Va prästen svensk?
- A - Ja, ja oh ja(.) Så vi har jur(x) .programmer och
allting de var all svensker.
- 1 - va det de?
- A - det va int- nån engelsk då
- 1 - Kan du svenska psalmer då?
- A - Oh ja(.) Men det e många som i ha glömt bort!
SKRATTAR
- 1 - har du nån favorit psalm?
- A - den v- d- det va en man här som bruka komma hit å(.)
ha den program (.) han hade sånger hans .han va
från .in a nor .här .Peter Holgersson va'n hans namn.
- 1 - ja
- A - å han bruka gå o sjunge herre eh å spela för dansa så
för
- 1 - ja
- A - men eh(.) det var allt svenke de va .aldrig nån
engelsk.

Amerikasvenska – Lexikala jämförelser och förstaspråksattrition

- 1 - hade du svenska(.) vänner och kamrater .också?
A - Oh ja (.2) men eh (.)jag tror jag va uppe i femte graden .i skolan .Då sa läraren att (.) jag skulle börja tala engelsk SKRATT .jag hade för mycke svenske in- i- SKRATT det var hårt för dom å förstå .för jag hade ett ord i engelska å andra ord i svensk vet du.
1 - jah(.)
A - Så det gick inte så bra för en stund .men SKRATT
1 - du blandade!
A - ja
1 - ha.
1 - vad gjorde du sen? Vad gjorde sen när du slutade skolan? Arbetade du då?
A - Yeah jag arbeta ut på en farm!
1 - jaja
A - en stor farm som .hade bra med kreatur å (.) å då gick jag te kriget
1 - Ja(.) Kriget?
A - nittonhundrafyrtitre
1 - ah: världskriget
A - så var jag där för tre år